

DOI 10.36074/logos-14.10.2022.57

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО В ЗІБРАННІ ХАРКІВСЬКОГО КОЛЕКЦІОНЕРА ІЛЛІ ЛУЧКОВСЬКОГО

ORCID ID: 0000-0002-1504-1425

Мельничук Людмила Юріївна
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри теорії і історії мистецтв
Харківська академія дизайну і мистецтв

УКРАЇНА

Мова, культура, мистецтво невіддільні від нації. Нині, у тяжкі часи випробувань для української державності, стала ще більше зрозумілою ця істина. У збереженні культурної спадщини задіяні фахівці різноманітних інституцій. Але дуже часто створені протягом століть твори і пам'ятки мистецтва можна побачити завдяки колекціонерській діяльності.

Один із найвідоміших колекціонерів Слобожанщини сьогодення Ілля Якович Лучковський — доктор технічних наук, графік. Понад сорок років він збирав колекцію, яка налічує близько тисячі живописних, графічних та скульптурних творів образотворчого мистецтва ХХ ст.

Початок зібрання було покладено в 1970–1971 рр. під впливом друзів-мистців, зокрема харків'янина Сергія Луньова. Метою перших серйозних пошуків, як згадує сам колекціонер, було знайти й зібрати роботи забутих і маловідомих харківських художників ХХ ст. [1]. Його колекція пов'язана з іменами митців, які працювали в Харкові, створюючи новаторську школу. Це — В. Єрмілов, І. Іванов, К. Сторожниченко, О. Шевченко, О. Грот. Зацікавили колекціонера й видатні вихованці художніх училищ Києва, Одеси: Н. Альтман, А. Лентулов, А. Страхов, О. Осмьоркін, О. Тишлер, К. Редько, Р. Рабінович, С. Луньов, І. Іванов, А. Маневич, М. Ашихман, І. Вакс та ін.

Унікальним у колекції Лучковського є присутність майстрів, чию творчість тривалий час не визнавала радянська влада. У 1970–1980-ті рр., зазначав колекціонер, музеї побоювалися авангардного мистецтва, а йому самому «часом доводилося вислуховувати глузливі зауваження знайомих і близьких, які не розуміли і не приймали цей живопис» [2].

Основою зібрання І. Лучковського стали живопис і графіка 1920–1930-х рр. До колекції входять представники різних шкіл, творчих принципів, напрямів. Серед українських мистців — твори В. і А. Прошкіних, В. Белаковської, Г. Бондаренко, О. Осмьоркіна, В. Єрмілова, О. Яковлева, В. Шухаєва, В. Лебедева, О. Сапожникова, О. Кокеля, О. Савінова, О. Русакова, К. Редька, В. Грінберга, Р. Френца, З. Анічкової, Т. Верховської. У колекції представлені учні К. Малевича, М. Шагала — Т. Глебова, С. Закліковська, В. Сулимо-Самуйло, Л. і М. Юдіни, В. Курдов, Е. Рояк, О. Самохвалов.

Особливо уважно колекціонер вивчав творчість соратника М. Ларіонова харків'янина Олександра Шевченка, теоретика неопримітивізму й кубізму, який на початку ХХ ст. навчався в паризьких студіях. Завдяки знайомству з донькою художника Тетяною Шевченко І. Лучковський зібрав не лише роботи її батька різних періодів творчості (ранні — «Шкільний етюд (балет)», «У саду. Дві дівчини»; 1930–1940-х рр. — «Натюрморт з лимонами», «Острівець» та ін.), але й твори його кращих учнів: Р. Барта, С. Іжевського, В. Каптерєва, Б. Рибченкова, Т. Шевченко.

Графічний розділ колекції складається з творів Н. Альтмана, М. Бланка, І. Іванова, С. Луньова, М. Синякової, А. Страхова. З однією з засновниць

неоприми́тивізму в Україні Марією Синяковою колекціонер був знайомий особисто. Дружба пов'язувала колекціонера також з сучасними харківськими художниками, твори яких поповнювали зібрання («Водовоз» В. Гонтарова, «Трояндовий натюрморт» П. Шигимаги, «Шум гілок» О. Шеховцова та ін.).

І. Лучковський, напевно, відчував себе першовідкривачем, оскільки, шукаючи одних авторів, відкривав інших, забутих або невідомих. Це відзначила харківська мистецтвознавиця Л. Пономарьова: «На сьогодні, коли поглиблено та об'єктивно вивчається художнє життя післяжовтневого періоду, кожна робота і кожне невідоме чи маловідоме ім'я художника, відновлене завдяки зусиллям І. Лучковського, — це велика знахідка для вчених, матеріал для реконструкції об'єктивної історії образотворчого мистецтва» [3].

Колекціонер І. Лучковський не тільки зібрав і врятував від забуття багато творів мистецтва. Він був невтомним дослідником творчості художників, художніх об'єднань 1920–1930-х рр. Особливе місце в розвідках колекціонера належить мистцям, пов'язаним з Харковом: Л. Крамаренку, О. Шевченку, братам Прошкіним, І. Іванову, В. Єрмілову, К. Сторожниченку, М. Ашихману та ін. Результатом стали авторські публікації про художників, зібраний архівний фонд.

Своїм обов'язком колекціонер вважав і експонування творів мистецтва. Перша виставка творів із колекції, на якій презентувалась творчість О. Шевченка, відбулася 1984 р. в Харківському художньому музеї. Надалі були виставки в Національному художньому музеї України, українських галереях, за кордоном: у Польщі (Центр мистецтв, Эльблонг), США (Музей Соломона Гугенхайма, Нью-Йорк), Італії (Венеція, Рим), Німеччині (Ширн кунстхалле, Франкфурт), Голландії (Музей Стеделік, Амстердам).

За ініціативою колекціонера проводились Міжнародні науково-практичні конференції «Роль приватних колекцій у вивченні вітчизняної художньої культури ХХ ст.» (1992) та «Роль приватних колекцій у формуванні зібрань художніх музеїв» (2005). Саме після перших виставок і конференції 1992 р. місцеві засоби масової інформації багато писали як про саму колекцію, так і про висловлене колекціонером бажання подарувати її Харкову за умови збереження цілісності й створення Музею приватних колекцій.

У такому музеї мала би бути власна місія, відмінна від інших художніх музеїв: крізь призму кожного зібрання має просвічувати особистість колекціонера, його інтереси, естетичний смак, професіоналізм, роль колекціонера в справі збереження культурної спадщини. На жаль, питання Музею досі остаточно не вирішено, хоча колекціонер і культурна спільнота міста доклали багато зусиль. Більша частина колекції І. Лучковського нині зберігається у фондах Харківського художнього музею.

Отже, український колекціонер І. Лучковський належить до плеяди подвижників, які, незважаючи на різні складнощі, забезпечили безперервність традицій колекціонування на Слобожанщині. Його зібрання, до складу якого входить значна кількість творів українських мистців, створює більш цілісну картину розвитку мистецтва 1920–1930-х рр. і, певною мірою, заповнює відсутні в музейних зібраннях твори харківських художників-авангардистів, вилучені в 1930-ті рр., відкриває маловідомі імена і сторінки біографій мистців.

Список використаних джерел:

- [1] Лучковський І. (1992). Про художників, чия творча біографія пов'язана з Україною. *Стенограма наукової конференції «Роль приватних колекцій у вивченні вітчизняної художньої культури ХХ ст. 4–5 вересня, 1992, Харків»*. (С. 10–17). Архів відділу сучасного мистецтва Харківського художнього музею.
- [2] Лучковский И. (1992). О выставке моего собрания. *Время*. 3 липня, 1992.
- [3] Пономарьова Л. Є. (2005). Про колекцію І. Я. Лучковського. *Роль приватних колекцій у формуванні зібрань художніх музеїв : збірник статей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції* (С. 19–20). 11–12 березня, 2005, Харків, Україна.